

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.11.100](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.11.100)

УДК 353.82:332.122

*В. В. Камінецький,
аспірант кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом*

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНІЙ СФЕРІ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Vitalii Kaminetskyi
The Postgraduate student of the Department of Public Administration,
Interregional Academy of Personnel Management*

THE MAIN DETERMINANTS OF ACTIVATION FOR STATE REGULATION OF INVESTMENT ACTIVITY IN THE RESORT AND RECREATIONAL SPHERE OF ZHYTOMYR OBLAST

У статті розглянуто проблеми формування власних конкурентних переваг Житомирської області на основі наявного потенціалу природних, людських, фінансових, туристичних, капітальних ресурсів і їх ефективного використання. Саме тому надзвичайно актуальною для даного регіону є проблема залучення інвестицій в курортно-рекреаційну індустрію, які необхідні для модернізації і впровадження нових технологій, зростання валютних надходжень, збільшення робочих місць, підвищення рівня життя населення. Цими та іншими запитами регіонів опікується значне кого вчених та практиків, у наукових працях яких висвітлено питання комплексного підходу до врахування взаємопов'язаних різномірних чинників щодо активізації інвестиційної діяльності в курортно-рекреаційній сфері регіонів України, її фінансового забезпечення.

У статті обґрунтовано теоретичні і методологічні підходи та розроблено практичні рекомендації щодо інвестиційного забезпечення курортно-рекреаційної сфери на регіональному рівні. Доведено, що в сучасних умовах для розвитку курортно-рекреаційної сфери Житомирської області потрібні великі зусилля регіональних органів влади, які мають бути спрямовані на мобілізацію і залучення коштів як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів через створення системи правових, організаційно-економічних і фінансових механізмів регулювання процесів формування привабливого інвестиційного клімату в регіоні для ефективного і безризикового функціонування вкладеного капіталу. Цього можна досягти шляхом реалізації принципу диверсифікації джерел інвестиційних ресурсів, передбачивши використання різноманітних форм фінансування, у т.ч. і пріоритетності схем спільного фінансування задля реалізації різноманітних цільових програм.

Автором обґрунтовано ідею про доцільність використання системного підходу у розкритті потенціалу курортно-рекреаційної сфери регіону і розробці на цій основі комплексної моделі забезпечення конкурентоспроможності курортно-рекреаційної сфери, яка враховує системну дію інвестиційних факторів, що гарантують функціонування і розвиток економічних суб'єктів

на горизонтальному рівні.

The article considers problems of the formation own competitive advantages of Zhytomyr oblast based on the existing potential of natural, human, financial, tourism, capital resources and their effective use. That is why the problem of attracting investments in the resort and recreation industry, which are necessary for the modernization and implementation of new technologies, the growth of foreign exchange earnings, the increase in jobs, and the improvement of living standards of the population, is extremely urgent for this region.

A considerable number of scientists and practitioners are engaged in these and other requests of the regions, whose scientific papers highlight the issues of an integrated approach to taking into account interrelated heterogeneous factors to enhance investment activity in the resort and recreation sector of the regions of Ukraine, its financial support. The article substantiates theoretical and methodological approaches and develops practical recommendations for investment support of the resort and recreation sphere at the regional level.

It is proved that in modern conditions, the development of the resort and recreation sphere of Zhytomyr oblast requires great efforts of regional authorities, which should be aimed at mobilizing and attracting funds of both domestic and foreign investors through the creation of a system of legal, organizational, economic and financial mechanisms for regulating the formation processes attractive investment climate in the region for efficient and risk-free functioning of invested capital. It can be achieved by implementing the principle of diversification sources of investment resources, providing for the use of various forms of financing, including and the priority of co-financing schemes for the implementation of various targeted programs.

The author substantiates the idea that in order to evaluate the priority directions of increasing the investment attractiveness of the resort and recreational sphere of Zhytomyr oblast, it is advisable to use the proposed systematic approach to unlocking the potential of the resort and recreational sphere of the region.

Ключові слова: *інвестиційна діяльність; курортно-рекреаційний комплекс; курортно-рекреаційні послуги; інвестиційна діяльність; системний підхід; комплексний показник інвестиційної привабливості курортно-рекреаційного комплексу регіону.*

Key words: *investment activity; resort and recreation complex; resort and recreation services; investment activity; systematic approach; a comprehensive indicator of the investment attractiveness of the resort and recreation complex of the region.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах глобалізації та інтеграції України в світовий економічний простір постає питання щодо формування власних конкурентних переваг на основі наявного потенціалу природних, людських, фінансових, туристичних, капітальних ресурсів і їх ефективного використання. У нашій державі однією із пріоритетних галузей, яка може стати її конкурентною перевагою, є курортно-рекреаційна (у т.ч. туристична). Разом із тим наявність значної кількості ресурсів у курортно-рекреаційній сфері не доповнюється адекватною системою забезпечення її розвитку та ефективного функціонування. Ресурси не використовуються належним чином у результаті низького рівня розвитку інфраструктури, особливо транспортної, якість готельних послуг не відповідає вимогам міжнародних стандартів, високі ціни не адекватні низькому рівню сервісу і асортименту курортно-рекреаційних послуг.

Основною причиною зазначених недоліків виступає дефіцит коштів, необхідних для інвестування у курортно-рекреаційну сферу. Саме тому надзвичайно актуальною для регіонів України є проблема залучення інвестицій в курортно-рекреаційну індустрію, які необхідні для модернізації, впровадження нових технологій, зростання валютних надходжень, збільшення робочих місць, підвищення рівня життя населення.

А оскільки наша держава хронічно відстає від більшості країн майже за усіма макроекономічними критеріями та оцінками, залишається на периферії світових інноваційних систем, що гальмує подальший її розвиток [1, с. 10]. Тож стратегічним пріоритетом модернізації задекларовано "...формування конкурентоспроможної і водночас адаптивної до зовнішніх збурень національної економіки, головним завданням якої має стати кардинальне підвищення ефективності використання людського, виробничого та природного потенціалу, досягнення стабільного сталого розвитку і створення нового суспільства громадян із високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних якостей та спроможностей" [2, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблематика перебуває в полі зору багатьох учених. Зокрема, теоретико-методологічним підґрунтям даної публікації стали праці науковців: Т. Андрієнко, О. Амоші, Б. Буркинського, Р. Браймера, В. В'юна, Т. Галушкіної, В. Горлачука, Л. Грановської, П. Джонсона, А. Сохничя, А. Третяка, Дж. Уокера, Ф. Флетчера. С. Харічкова та ін., в яких висвітлено питання управління розвитком туристично-рекреаційної сфери, її фінансового забезпечення. Незважаючи на вагомі результати, отримані вітчизняними і зарубіжними науковцями у курортно-рекреаційній сфері, малодослідженими залишаються питання комплексного підходу до врахування взаємопов'язаних різномірних чинників щодо активізації інвестиційної діяльності у даній сфері в регіонах України.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є обґрунтування теоретичних і методологічних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення державного регулювання інвестиційної діяльності в курортно-рекреаційній сфері на регіональному рівні (на прикладі Житомирської області).

Виклад основного матеріалу. Формування привабливого інвестиційного клімату у регіонах виявляється можливим за умови створення такого інвестиційного механізму, який зможе поєднати соціально-економічні цілі держави та регіону з їх інвестиційними ресурсами – на вході, і забезпечить економічний, соціальний, екологічний ефект – на виході, зокрема для організацій курортно-рекреаційної сфери, яка досліджується.

Отже, інвестиційна політика, що здійснюється на всіх рівнях управління з метою розвитку курортно-рекреаційного потенціалу регіону, включає такі основні напрями: поліпшення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості рекреаційних проєктів, орієнтацію на максимальне зростання обсягів прямих інвестицій. Можливість реалізації цих напрямів багато в чому залежить від інвестиційної надійності системи туристично-рекреаційної діяльності, зокрема реалізованих інвестиційних проєктів у цій сфері. На сьогодні мережа суб'єктів туристично-рекреаційної діяльності України налічує 3182 одиниці підприємницьких суб'єктів [4, с. 84].

Характеризуючи сучасний стан інвестиційної діяльності в Житомирській області, необхідно відзначити, що обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку Житомирщини на 1 квітня 2018 р. становив 236,1 млн. дол. США, що на 4,0% більше, ніж на початок року. Із країн ЄС із початку інвестування внесено 207,0 млн. дол. інвестицій (87,7% загального обсягу), з інших країн світу – 29,1 млн. дол. (12,3%). Упродовж січня-березня 2018 р. в економіку Житомирщини іноземними інвесторами вкладено 3,2 млн. дол. США та вилучено 0,1 млн. дол. США прямих інвестицій (у січні-березні 2017 р. вкладено 0,3 млн. дол.). Інше збільшення вартості акціонерного капіталу становило 5,9 млн. дол. і відбулося за рахунок курсової різниці. У розрахунку на одного мешканця області припадає 190,9 дол. США. Інвестиції здійснено із 50 країн світу. До основних країн-інвесторів, на які припадає 87,4% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 136,7 млн. дол., Австрія – 16,6 млн. дол., Нідерланди – 10,0 млн. дол., Німеччина – 9,5 млн. дол., Польща – 7,6 млн. дол., Швейцарія – 6,9 млн. дол., Італія – 6,7 млн. дол., Велика Британія – 5,7 млн. дол. (Рис. 1.) [3].

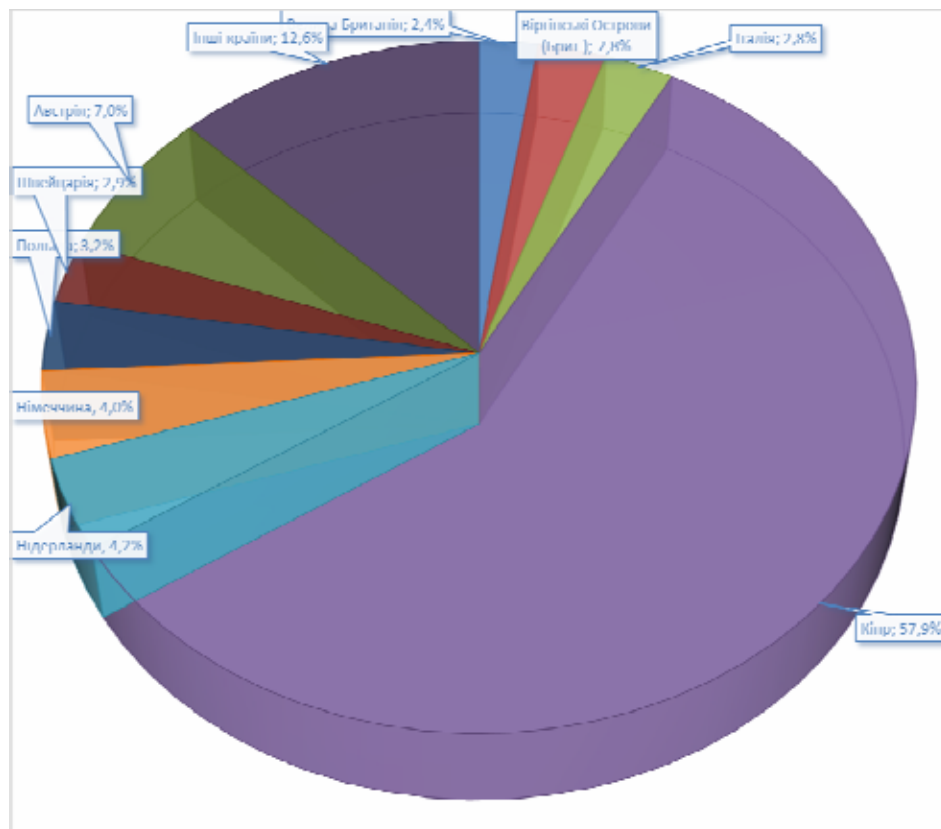

Рис. 1. Інвестиційна діяльність в Житомирській області
Розроблено автором на основі [3]

На підприємствах промисловості зосереджено 189,4 млн. дол. (80,2%) прямих інвестицій, у т.ч. переробної – 178,7 млн. дол. У сільському, лісовому та рибному господарстві акумульовано 20,9 млн. дол., або 8,9% загального обсягу прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном – 10,6 млн. дол. (4,5%). Прямі інвестиції з області в економіку країн світу здійснило 1 підприємство [3]. За січень-березень 2018 р. підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 1422,5 млн. грн. капітальних інвестицій, що в порівнянних цінах становить 164,6% обсягу відповідного періоду 2017 р. У розрахунку на одну особу в області освоєно 1150,3 грн. капітальних інвестицій. У матеріальні активи спрямовано 99,2% загального обсягу капітальних інвестицій. Так, у машини, обладнання і транспортні засоби вкладено 66,1%, у будівлі та споруди – 28,7% усіх інвестицій. У нематеріальні активи інвестовано 11,0 млн. грн. (0,8% загального обсягу) [3]. У капітальний ремонт активів спрямовано 290,2 млн. грн. капітальних інвестицій (20,4% загального обсягу). За рахунок власних коштів підприємств та організацій використано 65,0% усіх інвестицій проти 74,9% у відповідному періоді 2017 р. Також зменшилась частка коштів населення на будівництво житла з 14,0% у січні-березні 2017 р. до 9,4% у січні-березні 2018 р. Натомість зросла питома вага кредитів банків та інших позик. Найбільшу частку капітальних інвестицій – 790,5 млн. грн., або 55,6% загального обсягу освоєно підприємствами, основним видом економічної діяльності яких є промисловість. (у відповідному періоді 2017 р. – 362,2 млн. грн., або 38,0%). Порівняно з січнем-березнем 2017 р. скоротилась частка інвестицій будівельних підприємств, підприємств оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, установ охорони здоров'я та надання соціальної допомоги. Водночас зросла частка інвестицій підприємств з адміністративного та допоміжного обслуговування. Капітальні інвестиції у житлове будівництво становили 153,8 млн. грн. (10,8% загального обсягу), що на 12,8% менше, ніж у січні-березні 2017 р. [3].

Зауважимо, що розвиток сфери курортно-рекреаційних послуг, як соціально-економічної структури, має відбуватися в гармонійній відповідності до економічного і соціального розвитку суспільства в цілому. Цей принцип тісно пов'язаний із проблемою адаптації служб і підрозділів системи курортно-рекреаційних комплексів (КРК) до національних умов. Така адаптація забезпечується відповідними технологіями прийняття організаційних, фінансових, інвестиційних та управлінських рішень. Функціонування курортно-рекреаційної сфери обумовлено такими факторами, як: приватизація і роздержавлення в курортно-рекреаційній сфері; необхідність досягнення оптимального балансу між обсягом пропозиції рекреаційно-оздоровчих послуг і рівнем попиту населення; посилення конкуренції на даному ринку; підвищення інвестиційної привабливості курортно-рекреаційних установ. У сучасних умовах гострої нестачі інвестиційних коштів для розвитку курортно-рекреаційної сфери Житомирської області потрібні великі зусилля регіональних органів влади, які мають бути спрямовані на мобілізацію і залучення коштів як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів. Для цього необхідно створювати систему правових, організаційно-економічних і фінансових механізмів регулювання процесів формування привабливого інвестиційного клімату в регіоні за рахунок створення сприятливих соціальних, економічних, правових, політичних, фінансових та інших умов для ефективного і безризикового функціонування вкладеного капіталу. Натомість, курортно-рекреаційна сфера, будучи головною підсистемою соціально-економічної системи рекреаційного потенціалу регіону, володіє істотними специфічними особливостями, які визначають зміст програм, проектів та заходів, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату з метою підтримки і розвитку рекреаційного потенціалу території.

Досягти цього органи публічної влади Житомирської області можуть за рахунок парарекреаційних ресурсів, створення нових об'єктів рекреації, організації сучасних рекреаційних заходів, освоєння резервних рекреаційних територій, площа яких складає 130 тис. га. Для вибору і обґрунтування пріоритетних напрямів роботи по створенню та підтриманню привабливого інвестиційного клімату в курортно-рекреаційній сфері регіону необхідно удосконалити методіку оцінки інвестиційної привабливості КРК у напрямку більш повного врахування чинників, що формують сприятливе середовище для вкладення і функціонування капіталу інвесторів. Крім традиційних факторів, що визначають інвестиційний клімат регіону, слід враховувати такі специфічні для КРК фактори, як привабливість з позиції попиту курортника на комплекс рекреаційних послуг; медичну та соціальну ефективність послуг; прозорість інформації для інвестора. Задля оцінки пріоритетних напрямів підвищення інвестиційної привабливості курортно-рекреаційної сфери Житомирської області доцільно використовувати запропонований нами системний підхід щодо розкриття потенціалу курортно-рекреаційної сфери регіону (Рис. 2.).

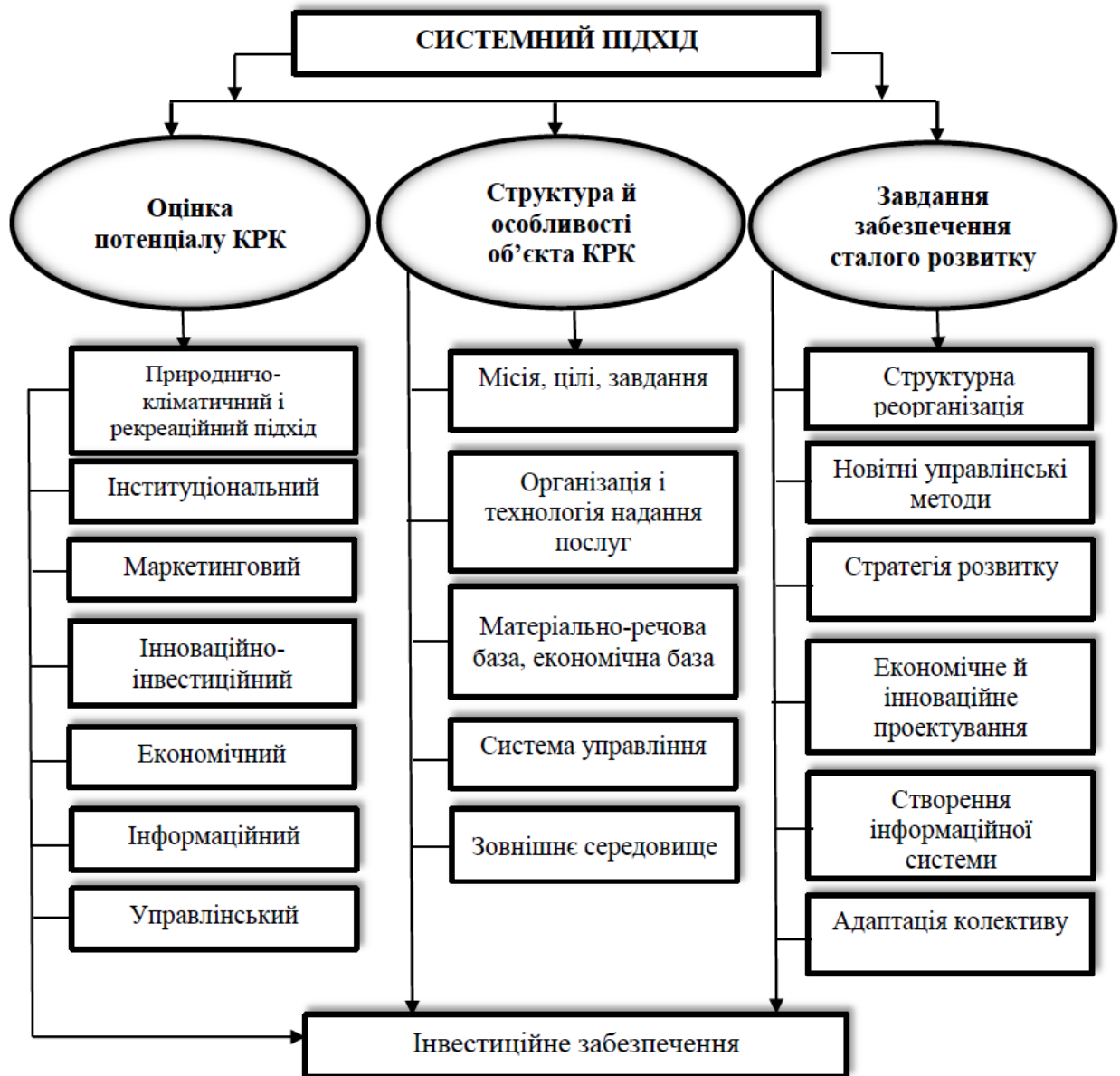

Рис. 2. Структурно-логічна схема комплексного реформування курортно-рекреаційної сфери Житомирської області
Розроблено автором

Загалом, особливості природно-ресурсного та кліматичного потенціалу Житомирщини визначили рекреаційну спеціалізацію окремих районів області, які здатні забезпечити потребу населення не лише регіону, а й України в цілому, у відновленні, збереженні і зміцненні здоров'я, оскільки даний регіон має у своєму розпорядженні практично всі відомі типи цілющих природних ресурсів.

Таким чином синтез усіх вищеперерахованих характеристик дає змогу надати пропозиції, які полягають в обґрунтуванні необхідності комплексного підходу до розробки пріоритетних напрямів створення привабливого інвестиційного клімату, формування механізму ефективного функціонування і розвитку курортно-рекреаційної сфери Житомирської області і передбачають:

- виокремлення та обґрунтування пріоритетних напрямів організаційно-економічного та фінансового регулювання інвестиційної діяльності в курортно-рекреаційній сфері Житомирської області;

- введення комплексного показника оцінки інвестиційної привабливості курортно-рекреаційної сфери регіону, який відображав би більш повний склад показників, включаючи такі факторні складники, як привабливість з позиції курортника (попиту), медичної та соціальної ефективності функціонування, прозорості інформації для інвестора, ефективності використання витрат на розширене відтворення, організації виробництва і управління тощо;

- запровадження методики віднайдення резервів при плануванні і прогнозуванні інвестиційної діяльності.

Дослідження і практика показують, що існує пряма залежність між об'єктами, джерелами, методами інвестування та методами залучення інвестицій. Тільки аналіз цих залежностей дозволяє розраховувати на

ефективну інвестиційну політику в курортно-рекреаційній сфері. При цьому найважливіше значення має ефективна інвестиційна програма, при якій інвестор отримує відповіді на найголовніші питання про віддачу вкладених коштів і гарантії. Серед типів і форм економічних інтересів, властивих ринковій економіці, інтереси регіонів є однією із невід'ємних форм, яка разом із іншими, входить у підсистему загальних інтересів і визначається специфікою потреб і економічних відносин, що складаються в регіонах. Ця специфіка в свою чергу, обумовлена зазначеними рисами, які характеризують регіон, роблячи його відносно відокремленою частиною цілого, дотримуючись визначення економічних інтересів як об'єктивної необхідності задоволення як сформованих потреб, так і тих, що розвиваються.

Володіючи якісною визначеністю, економічні інтереси регіонів виявляються у вертикальному зрізі як зв'язок із загальнодержавними структурами, місцевою владою і господарюючими суб'єктами всередині регіону, утворюючи ланцюжок: держава – регіон – місцева влада – господарюючі суб'єкти, а також у якості горизонтальних зав'язків, що виявляються у вигляді взаємодії між іншими регіонами та іншими суб'єктами всередині України та за її межами.

Реалізація таких різноякісних інтересів можлива лише шляхом системної організації економічних відносин, яка в свою чергу трактується як сукупність норм, механізмів, форм, узгодження принципів ринкової економіки з інтересами держави, регіонального і місцевого самоврядування, які дозволяють здійснювати компроміс економічних, соціальних, екологічних та інших інтересів найрізноманітніших суб'єктів даних відносин.

Вважаємо, що комплексний показник інвестиційної привабливості КРК регіону повинен відображати основну мету інвестора – отримати максимум доходу від вкладення коштів і інтегрувати факторні показники привабливості з позиції:

- попиту і конкуренції (з позиції об'єкта обслуговування відпочивальника);
- ефективності використання витрат на розвиток матеріально-технічної бази;
- прозорості інформації для інвестора;
- організації та методів управління;
- медичної та соціальної ефективності.

Комплексний показник інвестиційної привабливості курортно-рекреаційної сфери регіону виводиться як сума показників, які визначаються експертним методом (оцінок та опитувань) із урахуванням коефіцієнту зримості кожного фактору. При цьому, якщо в ролі інвестора виступає держава (при розробці Державних цільових програм), комплексний показник ефективності виводиться із урахуванням приватних показників економічної, медичної та соціальної ефективності. Якщо ж в ролі інвестора виступає комерційна організація або приватні особи (вітчизняні чи іноземні інвестори), то їх в основному цікавить тільки показник чистого доходу від інвестицій.

У якості результативного показника діяльності курортно-рекреаційної сфери, який функціонує на комерційній основі, на нашу думку, може бути прийнятий чистий дохід від усіх видів обслуговування споживачів курортно-рекреаційних послуг. Цей дохід повинен постійно зростати за рахунок ефективного використання додаткових капітальних вкладень та постійного поліпшення якості оздоровчих послуг, наближення їх до світового рівня.

Необхідно зауважити, що зростання обсягів інвестицій у сферу послуг в цілому та в курортно-рекреаційну зокрема, можливий лише при реалізації принципу диверсифікації джерел інвестиційних ресурсів. Його реалізація повинна передбачати, по-перше, використання різноманітних (у т.ч. інноваційних, венчурних для реалізації ризикованих інвестицій) форм фінансування, по-друге, пріоритетність для курортно-рекреаційної галузі схем спільного фінансування (у т.ч. зі змішаних джерел), по-третє, необхідність залучення фінансування з усіх рівнів публічного управління (національного, регіонального та локального) задля реалізації різноманітних цільових програм. А це в свою чергу сприятиме розробці комплексної моделі забезпечення конкурентоспроможності курортно-рекреаційної сфери, яка враховує системну дію інвестиційних факторів, які гарантують функціонування і розвиток економічних суб'єктів на горизонтальному рівні (технології, інфраструктура, конкуренція, попит, суміжні галузі і т.д.).

Дані фактори мають бути включені до єдиної вертикалі управління (національна економіка – курортно-рекреаційна сфера – регіональний курортно-рекреаційний комплекс – курортно-рекреаційне підприємство) і підпорядковані стратегічній меті – забезпеченню конкурентоспроможності курортно-рекреаційної сфери регіону в системі національної економіки держави. Запропонована модель може стати одним із інструментів розробки стратегії розвитку курортно-рекреаційної сфери України на основі максимізації різних факторів, що послужить вирішальною умовою забезпечення сталого розвитку національної економіки і формування її конкурентних переваг.

Висновки. Таким чином, державне регулювання інвестиційної діяльності в курортно-рекреаційній сфері Житомирської області передбачає докорінну перебудову інвестиційної політики регіону направленої на створення такої економічної структури, яка б забезпечила пріоритетний розвиток курортно-рекреаційної функції території. При цьому, територіальною формою організації господарства у регіонах України загалом, і Житомирщини зокрема, повинен виступати КРК із набором послуг, який задовольняє вимоги ринку і наближає його до стандартів міжнародного рівня. В умовах індикативного планування стимулювання господарської діяльності в регіоні повинне відповідати цілям його соціально-економічного розвитку, пріоритетним напрямом

може виступити запровадження організаційно-економічної моделі управління розвитком КРК, яка побудована на аналізі обсягів та джерел фінансування із цільових програм розвитку регіону, а також інших пріоритетних напрямів фінансування.

Список літератури.

1. Арзамасова О. В. Нова економіка: імперативи формування / О. В. Арзамасова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. – 2015. – Вип. 1. – С. 9-13.
2. Україна 2020. Стратегія національної модернізації. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: uchebnik-online.com/soderzhanie/ua_textbook_11.html.
3. Офіційний веб-сайт Житомирської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://oda.zt.gov.ua/investicziyna>
4. Ступень Н. М. Інвестиційне забезпечення розвитку курортно-рекреаційних територій / Н. М. Ступень // Інвестиції : практика та досвід : наук.-практ. журн. – Миколаїв : Чорноморський державний університет імені Петра Могили, ТОВ “ДКС Центр”, 2016. – № 24 (грудень). – С. 84-88.

References.

1. Arzamasova, O. V. (2015), “The new economy: the imperatives of formation”, *Naukovyj visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomika*, vol. 1, pp. 9–13.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2003), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Ukraine 2020. National modernization strategy””, available at: uchebnik-online.com/soderzhanie/ua_textbook_11.html (Accessed 03 November 2019).
3. Official site of Zhytomyr regional state administration, available at: <http://oda.zt.gov.ua/investicziyna> (Accessed 03 November 2019).
4. Stupen', N. M. (2016), “Investment support for the development of resort and recreational areas”, *Investytsii : praktyka ta dosvid : nauk.-prakt. zhurn.*, vol. 24, pp. 84–88.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2019 р.